

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI QADIMIY JOY NOMLARI BILAN TANISHTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Azamova Nargiza Ulug'bekovna

Osiyo Xalqaro Universiteti 2-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: Ro'ziyeva Mohichehra Yokubovna

Filologiya fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada, o'quvchilarni qadimiy joy nomlari bilan tanishtirishda ishlatilishi mumkin bo'lgan bir nechta innovatsion yondashuvlar, o'quvchilarni faollashtirish, tarixiy bilimlarni chuqurlashtirish va madaniyatga bo'lgan qiziqishni oshirish yo'llari yoritilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, innovatsiya, o'qitish, zamonaviy, metod

Bugungi kunda pedagogik nazariyadan tashqari zamonaviy pedagogik amaliyot jarayonlarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish zamon talabi darajasiga globallashti. Ta'lim jarayonida yangidan yangi metodlarni qo'llash hozirgi kunda boshlang'ich ta'limning obyektlaridan biriga aylandi. Innovatsion faoliyat davlat siyosati darajasiga ko'tarilib, hukumatimizning 2020-yil 7-aprelda qabul qilingan "Innovatsion faoliyat to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining qonuni, "2022-2026 yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Prezident farmoni qabul qilindi.[2,30] Shuningdek O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"ga asosan zamonaviy ta'limning ilg'or metod va texnologiyalaridan foydalanish boshlang'ich sinflarda ta'lim oluvchi o'quvchilarning ilmiy ko'nikmalarini oshirishda asosiy me'zon sifatida qabul qilingan.[1.54]

Ta'lim jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalarni faol qo'llash, ta'lim samaradorligini oshirish, tahlil qilish va amaliyotga joriy etish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir. Boshlang'ich ta'lim umumta'lim maktablarining bosh bo'g'ini bo'lgani sababli ana shu jarayonda o'quvchi shaxsining mukammal rivojlanib borishiga ko'proq e'tibor berish lozim. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mas'uliyatlari cheksizdir. Ular maktab ostonasiga endigina qadam qo'ygan o'quvchilarni maktab hayotiga ko'niktirib, zamonaviy bilim olishlariga yo'l ochib beradilar. Bolalarning o'qishga munosabatlari, aqliy salohiyatlari ana shu davrda shakllanadi. Bu ham boshlang'ich sinf o'qituvchilarining vazifasi mas'uliyatli ekanligini ko'rsatadi. Pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar tashkiliy usullari, o'tkazish metodlariga ko'ra o'quvchi ehtiyojiga mos tushishi kerak. Chunki bunday darslar bola ruhiyatiga yaqinroq bo'ladi. Ta'lim tizimida innovatsion yondashuv deyilganda, ta'lim maqsadi va mazmuniga yangilik kiritish, yangicha yondashish, pedagog va talabaning hamkorligidagi faoliyatini tashkil etish, pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish jarayoni, ta'limning uslub, shakl va vositalarining majmuasi tushuniladi. Biz zamonaviy o'qitish usuli deb atagan yangi o'qitish usuli ko'proq amaliy faoliyatga asoslangan bo'lib, o'quvchining ongini markazlashtiradi va bu ularni o'rganish jarayoniga to'liq jalb qiladi. Zamonaviy o'qitish usulida o'quv dasturini o'qitish va rejalashtirish o'quvchini asosiy maqsad sifatida ushlab turish bilan amalga oshiriladi.

So'nggi yillarda fan va texnika sohasidagi bilimlar ko'lami keskin oshdi, insonning fan va texnika sohasidagi yangi bilimlarga moslashish qobiliyati ham oshdi. Shunday qilib, turli sohalarning noma'lum va ochilmagan sohaslarini o'rganish uchun innovatsion va ijodiy aqllarga katta ehtiyoj bor. Zamonaviy dunyo va bilimga asoslangan texnologiya davriga dosh berish uchun zamonaviy usullarni qo'llash rivojlangan dunyoda kuchli bo'lishning yagona vositasidir.[4,87]

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini qadimiy joylar bilan tanishtirishda yangicha yondashuvlar, o'quvchilarni faollashtirish, tarixiy bilimlarni chuqurlashtirish va madaniyatga bo'lgan qiziqishni oshirish uchun juda samarali hisoblanadi. Innovatsion usullarni qo'llash, o'quvchilarga bu mavzuni o'rganishni yanada qiziqarli va interaktiv qilish imkonini beradi. Bunga quyidagilarni misol qilib olsak bo'ladi:

1. Interaktiv texnologiyalar va raqamli vositalardan foydalanish.

Insonlar tarixni ko'proq raqamli va vizual shakllarda eslab qolishadi, shuning uchun interaktiv texnologiyalardan foydalanish juda samarali bo'lishi mumkin. Bu usullar orqali o'quvchilarni qadimiy joylar bilan tanishtirish nafaqat qiziqarli, balki samarali ham bo'ladi.

Virtual sayohatlar va 3D xaritalar. O'quvchilarga qadimiy joylar va shaharlarga virtual sayohatlar qilish imkonini beradigan dasturlarni joriy etish mumkin. Masalan, qadimiy Xiva, Samarqand yoki Buxoro qadimiy obidalarini 3D tasvirlar orqali o'rganish, o'quvchilarga o'zlarini shu joyda bo'lgandek his qilish imkoniyatini yaratadi.[6,54] Google Earth kabi ilovalar yordamida o'quvchilar virtual sayohatlarni amalga oshirishi mumkin.

Augmented Reality (AR) texnologiyasi: O'quvchilarga tarixiy joylarni o'rganishda AR texnologiyasini qo'llash, qadimiy obidalar yoki arxitektura yodgorliklarini o'z ko'zlari bilan ko'rish imkoniyatini yaratadi. Misol uchun, telefon yoki planshet yordamida o'quvchilar qadimiy shaharni 3D shaklida ko'rishlari mumkin, yoki qadimiy joylarning "hayotga qaytgan" tasvirlari orqali interaktiv tajriba olishlari mumkin.

QR-kodlar va multimedia materiallar: QR-kodlar yordamida o'quvchilarga tez va oson tarzda tarixiy joylar va obidalar haqida video, audio yoki maqolalarni ko'rish imkoniyatini yaratish mumkin. Har bir joyga tegishli QR-kodni darsda tarqatib, o'quvchilarga ularni skaner qilib, ma'lumot olishni tavsiya etish mumkin. Bu usul darsni interaktiv qiladi va o'quvchilarning ma'lumot olish jarayonini yanada qiziqarli qiladi.

2. Qiziqarli o'yinlar va laboratoriyalar yordamida o'rgatish.

Darslarni o'yinlar orqali o'rganish, o'quvchilarning e'tiborini ushlab turish va ularni yanada faollashtirish uchun ajoyib vositadir. Qadimiy joylar bilan bog'liq o'yinlar, arxeologik tadqiqotlar yoki simulyatsiyalar orqali o'quvchilar tarixga nisbatan qiziqish va bilimlarni oshirishi mumkin.

Raqamli o'yinlar va simulyatsiyalar: Tarixiy joylar bilan bog'liq interaktiv o'yinlar orqali o'quvchilarni qadimiy joylarda sayohat qilishga undash mumkin. Misol uchun, 2-sinf o'qish savodxonligi darosligida "Abu Ali Ibn Sino" rivoyatida voqealar Buxoro muzofotida yashovchi odamlar hayotini o'rganishga qaratilgan o'yinlar, o'quvchilarga tarixni jonli va qiziqarli tarzda o'rganish imkonini beradi. O'yinlar yordamida o'quvchilar qadimiy madaniyatni, me'moriy yodgorliklar va ijtimoiy tizimlarni o'rganishlari mumkin.[5,47]

Arxeologik laboratoriyalar: O'quvchilarga qadimiy joylarda arxeologik qazishmalarni simulyatsiya qilish imkoniyatini berish, ularga tarixiy topilmalarni topish va ularni o'rganish imkonini yaratadi. Laboratoriya ishlarini o'tkazish orqali o'quvchilar qadimiy buyumlarni tiklash va tahlil qilish jarayonlarini amaliyotda o'rganishlari mumkin.

Escape room o'yinlari: Tarixiy mavzularga oid escape room o'yinlari o'quvchilarga tarixiy joylar va madaniyatlar bilan tanishtirishning ajoyib usulidir. O'quvchilar turli topshiriqlarni bajarish orqali qadimiy joylar haqidagi bilimlarini mustahkamlashadi va tarixiy shaxslar yoki voqealar haqida bilib olishadi.

3. Multidissiplinar yondashuvlar: San'at, drama va teatr orqali o'rganish.

Adabiyotni o'rganish faqat matnlarni o'qish va ma'lumotlarni eslab qolishdan iborat bo'lmazligi kerak. O'quvchilarni san'at, drama va teatr orqali qadimiy joylar bilan tanishtirish, ularni yanada chuqurroq o'rganishga yordam beradi va darslarni yanada rang-barang qiladi.

San'at orqali tarixiy joylarni o'rganish: O'quvchilarga qadimiy joylarga oid san'at asarlarini o'rganish va ular asosida o'z yaratgan san'at asarlarini yaratish vazifasini berish mumkin. Masalan, qadimiy Xiva yoki Buxoro hunarmandchilik san'ati haqida ma'lumot berib, o'quvchilarga o'zlarining qadimiy shaharlar haqida tasvirlar yoki rasm chizishni taklif qilish mumkin. Bu usul nafaqat tarixni, balki san'atni ham o'rgatishning samarali usulidir.[5,54]

Drama va teatr orqali tarixiy voqealarni jonlantirish: O'quvchilarni qadimiy tarixiy voqealarni teatr orqali ifodalashga jalb qilish, o'quvchilarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilar tarixiy shaxslar yoki voqealarni hayotga qaytarib, ular bilan bog'liq hikoyalarni o'ynash orqali qadimiy joylar haqida chuqurroq tushuncha hosil qilishadi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar nafaqat tarixni o'rganadi, balki ijodiy fikrlash va sahna san'atiga bo'lgan qiziqishlarini ham oshiradi.

Interaktiv sahna ishlari: O'quvchilarga qadimiy joylarga oid qisqacha dramatik sahnalar yaratib, ularni teatrda sahnalashtirish vazifasini berish mumkin. Masalan, qadimiy Rimda yoki Misrda sodir bo'lgan tarixiy voqealarni sahnalashtirish. Bu yondashuv o'quvchilarga tarixni jonlantirish va ularni nafaqat o'qish, balki ijodiy tarzda ifodalash imkonini beradi.

4. Tadqiqot va ekskursiyalar orqali o'rganish

O'quvchilarni qadimiy joylar bilan tanishtirishda, amaliy tadqiqotlar va ekskursiyalar orqali o'rganish juda muhimdir. Bu usul o'quvchilarga o'rganilgan materialni haqiqiy dunyoda qo'llash va mustahkamlash imkoniyatini beradi.

Ekskursiyalar: Agar imkoniyat bo'lsa, o'quvchilarni haqiqatan ham qadimiy joylarga ekskursiyaga olib borish lozim. Bu orqali o'quvchilar tarixiy joylarni bevosita o'z ko'zlari bilan ko'rib, o'rganilgan material mustahkamlaniladi.

Tadqiqot ishlari: O'quvchilarga qadimiy joylar va ularning tarixi haqida mustaqil tadqiqot ishlari olib borish mumkin. O'quvchilar internetda yoki kutubxonalarda qadimiy joylar haqidagi ma'lumotlarni to'plab, o'z tadqiqotlarini yaratishlari mumkin. Bu usul o'quvchilarga tarixiy ma'lumotlarni tahlil qilish va shaxsiy fikrlarini yaratish imkoniyatini beradi.

Xulosa qilib aytish mumkinki. boshlang'ich sinf o'quvchilarini qadimiy joylar bilan tanishtirishda innovatsion yondashuvlar, o'quvchilarning tarixga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni nafaqat bilish, balki amaliy jihatdan tajriba qilishga undaydi. Bu usullar o'quvchilarni faollashtirib, tarixni qiziqarli va esda qolarli qilishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ruziyeva, M. Y. (2020). About color symbols in folklore. *Journal of critical reviews*. ISSN-2394-5125 VOL, 7.
2. Ruziyeva, M. Y., & Aslonova, S. S. (2021). Theoretical and Practical Foundations of Teaching Folklore In Primary School. *Middle European Scientific Bulletin*, 10.
3. [Lyro-epic literary fairy tales in uzbek children's literature](#)
MY Ruziyeva, S Lobar

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

4. Yoqubovna, R. M. (2017). Expression of Attitude to Colors in Turkic National Ritual Songs. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 6(1), 54-68.
5. Yokubovna, R. M. (2020). About color symbols in folklore. *JCR*, 7(17), 461-466.
6. Ruziyeva, M. Y., & Lobar, S. (2023). Lyro-epic literary fairy tales in uzbek children's literature.
7. Bahrievna, P. N., & Ro'ziyeva, M. Y. (2023). Reforms and Innovations in the Educational System in Uzbekistan. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(6), 47-51.
8. Ro'ziyeva, M. Y. (2020). COLOR SYMBOLISM IN UZBEK FOLKLORE. *Theoretical & Applied Science*, (5), 277-284.
9. Ruzieva, M. Y. (2022). SYMBOLISM OF MYTH, SYMBOL AND COLOR. *Ann. For. Res*, 65(1), 2719-2722.
10. Ruzieva, M. (2016). Colour and its psychoanalytical interpretation in folklore. *Язык и культура (Новосибирск)*, (23), 127-130.
11. Ro'ziyeva, M. Y. (2020). Color symbolism in Uzbek folklore. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 05 (85), 277-284.
12. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES"* (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).
13. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. *Академические исследования в современной науке*, 2(24), 148-152.
14. Uzbekistan, B. Qualitative properties and imagery of Colors.
15. Ro'ziyeva, M. Y. (2021). O'qish darslarida fasllar bilan bog'liq matnlar va ularning ahamiyati: DOI: 10.53885/edinres. 2021.86. 66.011 Ro 'ziyeva MY, Boshlang 'ich ta'lim nazariyasi kafedrası mudiri, fffd (PhD) Madinabonu Xayrulloyeva, BuxDU, boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4 kurs talabasi. In *Научно-практическая конференция* (pp. 23-24).
16. Ro'ziyeva, M. (2021). FOLKLORSHUNOSLIKDAGI YANGI BOSQICHLAR VA ULARNING TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI: Mohichehra Ro'ziyeva, BuxDu Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrası mudiri, PhD, dotsent. In *Научно-практическая конференция* (pp. 21-22).